

Kirsten Olufsdatter Langgaard og hendes Slægt.

Ved P. L. HALD.

DET VAR IKKE UDEN INTERESSE at kende lidt nærmere til den Skæbne, der siden overgik de Kvinder, som i den berygtede Besættelsessag i Thisted spillede en saa fremtrædende Rolle; men Mulighederne herfor synes at være ringe, og det maatte nærmest være et Tilfælde, om man kunde faa et lille Indblik i deres senere Forhold.

Et saadant Tilfælde er det, som i det følgende vil blive fremdraget, idet der i øvrigt henvises til Beretningerne om Besættelsen¹).

I Skinnerup Præsteembedes Arkiv findes følgende Optegnelse: "Blandt de Børn, som Bjørn havde undervist i sine Tryllekunster, var en lille Pige, som siden blev gift med en rig Købmand ved Navn Jens Eriksen, som skal have boet paa Torvet ved den lille Træbroe i det Sted, hvor en Købmand Kappen nu boer. En Datter af hine Købmandsfolk var en Frue Steensen, som døde omtrent for 20 Aar siden."²).

Den omtalte lille Pige, som blev en af Hovedpersonerne i Besættelsessagen, var Kirsten Olufsdatter Langgaard, der 1695 angives at være i 9 Aars Alderen. Hun var Datter af Oluf Pedersen Langgaard, der omtales som boende "der i Nærværelsen", og Sognepræsten i Thisted, Magister Oluf Bjørn siger om ham, at han var "heraf Byen", ligesom det et andet Sted oplyses, at han var en af Mag. Bjørns Tilhørere; man kan derfor gaa ud fra, at han boede i Thisted og ikke i Skinnerup, som undertiden anføres.

Om Kirsten faar vi at vide, at hun gik i Skole "der i Byen". Hun havde paa det Tidspunkt, da Besættelsen begyndte, "faaet nogen Svaghed, som undertiden førte nogle Tegn med sig ligesom en liden Anstød af den faldende Syge". Hendes Fader søgte først Hjælp hos et Par lægekyndige Præster, men da dette ikke hjalp, henvendte han sig til Magister Bjørn, der netop paa samme Tid fik Maren Spillemands som den først besatte under Behandling, idet Oluf Langgaard mente, at det maatte være noget lignende, der havde angrebet hans Datter³).

Da Pigebarnet ved Besøgene hos Præsten fik Lejlighed til at se, hvorledes Maren Spillemands under sine hysteriske Anfald teede sig med Raaben, Skrigen o. s. v.,

begyndte hun at efterligne hende og gjorde det saa flinkt, at Magister Bjørn omsider ogsaa erklærede hende for at være legemlig besat af en Djævel, som Kirsten, da hun blev mere durkdreven, kaldte "Hvid Rotte". I Sagens Akter faar hun det Skudsmaal, at hun "var et vittigt Barn, men derhos ilde optugtet", hvilket vel vil sige, at hun har været et vel begavet og kvikt Pigebarn, men selvraadig og forkælet, og det har jo nok været til stor Fornøjelse for hende at vække Opmærksomhed om sin Person ved at efterligne Maren Spillemands, hvilket ogsaa over al Forventning lykkedes for hende.

Da Forhørene i Sagen blev forlagt til Aalborg, skulde Kirsten ogsaa med, noget som hendes Fader nødig vilde og sendte hende bort fra Thisted og nægtede at opgive hendes Opholdssted. Omsider maatte han dog efterkomme et bestemt Paabud om at føre hende til Aalborg, og der blev hun saa anbragt hos Provst Reenberg "og der med Lemfældighed og god Undervisning beegnet". Da hun nu var fjernet baade fra Magister Bjørns og de besattes Paavirkning, indrømmede hun, at hun ikke troede, at hun var besat, men at Mag. Bjørn havde bildt hende det ind, ligesom Maren Spillemands havde truet hende til at gøre det samme, som hun saa, at hun gjorde.

Efter at der var faldet Kommissionsdom i Besættelsessagen, fik den sin endelige Afslutning ved Højesteret, og ved denne bestemtes det, at Kirsten skulde unddrages Faderens Opsyn og Varetægt, men skulde under et godt og forsvarligt Tilsyn samt kristelig Optugtelse hos hendes Moster Maren Lauridsdatter paa Overgaard (i Sundby paa Mors) og underholdes af den hende tilfaldne Mødrene arv.

Ved Hjælp af Kirkebogen og Skifteprotokollen er det lykkedes at finde yderligere Oplysninger om, hvorledes Livet senere hen kom til at forme sig for Kirsten.

Antagelig i Aaret 1706 er hun blevet gift med Skipper Lars Jacobsen i Thisted, og i dette Ægteskab er der følgende Børn:

1. *Kiersten* maa være f. c. 1707, da hun ved Skiftet efter Faderen 1718 var i sit 11. Aar; hun blev begravet 26. Oktbr. 1742.
2. *Maren*, døbt 13. April 1708. Fadderne var: Niels Benzon, Michael Thomsen, Dina Marie Byfogeds⁴), Maren Povlsdatter, Else Andersdatter paa Knakken. I Skiftet efter Moderen 1746 oplyses, at Maren da var Enke efter Klokker Lars Schive og boede i Stervboet.
3. *Johanne Marie*, døbt 26. Decbr. 1711. Faddere: Hans Olufsen, Anders Jensen Frost, Michel Thomsen, Byfogdens Kiereste Dina Marie, Mette Nielsdatter, Kirsten Christensdatter.
4. *Oluf*, døbt 22. Novbr. 1713. Faddere: Tolder Christen Jensen, Søren Jensen Bart, Peder Matzøn, Karin Thomisdatter, Ellin Mogensdatter. Om ham

¹ Se Aarbog 1924 S. 58.

² Jeg takker Pastor Juul Sørensen, som velvilligst har gjort mig opmærksom paa denne Optegnelse, der er forfattet af Peder Mikkelsen Skinnerup, der var Præst i Rær 1817-1833 og senere i Blegind og Hørning.

³ Slægten Langgaard stammer fra Langgaard i Tved Sogn. Peder Lauritsen, Langgaard i Tved, begravet 2. Septbr. 1696, var gift med Anne Sørensdatter, begr. 31. Maj 1698. De havde flere Børn, deriblandt Oluf Pedersen Langgaard, der 20. Juni 1686 blev gift med Maren Lauritsdatter, begravet 16. Novbr. 1694; af deres Børn var Kirsten det ældste. Blandt Oluf Langgaards Søskende kan nævnes Maren, begravet 18. Marts 1697 i Tved, hun var gift med Hans Olufsen, og Broderen Laurits Pedersen, Forpagter af Søgaard i Nors. Han døde 1733 i Thorsted og var gift med Karen Hansdatter Harding, Søster til Provst Anders Hansen Harding i Sjørring. For disse Oplysninger takker jeg Lærer Balle i Thorsted.

⁴ Byfogden var Iver Pedersen; han var Indehaver af Embedet 1698-1716.

hedder det i Skiftet, at han ”for ungefæhr 14 Aar siden (c. 1732) er rejst udenlands paa Farten, men ingen Efterretning siden indløbet, hvor han enten henkom, eller enten hand er levende eller død, hvilket dog helst troes, siden ingen Oplysning om hannem har været at erholde”.

5. *Ane Marie*, det er rimeligvis hende, der blev døbt 31. Juli 1716. Faddere: Else Pedersdatter Herr Niels Bentzens, Karen Sørens datter Herr Hans Olufsen, Ane Andersdatter Væver, Jørgen Pedersen, Jens Hansen, Hattemager, Niels Povlsen Madsen. 1746 var Ane Marie Enke efter Christian Eschov i Nykøbing.

Samme Aar, som det sidste Barn er født, døde Lars Jacobsen. Herom beretter Skifteprotokollen 9. Febr. 1718, at han ”ved en ulykkelig Hændelse udi Norge af sit førende Skibsrum i Christianssand skal være udfalden og druknet Anno 1716”. Der anføres, at der fandtes ingen Slægt i Byen; Sr. Hendrik Frandzen blev Enkens Lavværg.

I 5 Aar hensad Kirsten nu som Enke, indtil hun den 30. Decbr. 1721 blev gift med Købmand Jens Ericson af Skinnerup. I dette Ægteskab blev hun Moder til følgende Børn:

1. *Laurits Jacob*, døbt 8. Maj 1722; han er altsaa opkaldt efter hendes første Mand. Faddere: Mad. Karen Thomasdatter, sal. Jørgen Pedersøns, Mad. Anne Andersdatter, Peder Torpes, Sr. Hans Olufsen, Jens Hansen Dale, Mans Jørgen?
2. *Erich*, døbt 7. Juni 1724, begravet 14. Jan. 1727. Faddere ved Daaben: Mad. Else Pedersdatter, sal. Niels Svendsens, Maren Hansdatter, Byfogden Ludvig Lem⁵), Byeskriveren Jacob Stub⁶), Hendrich Frandzøn.
3. *Anne Leonore*, døbt 7. Marts 1728; om hende senere.

Muligvis var der endnu et Barn i Ægteskabet.

Den 26. Marts 1746 døde Kirsten Langgaard, og det paafølgende Skifte giver Oplysning om et efter daværende Thisted-Forhold ret velstaaende Borgerhjem. Til Boet hørte bl.a. Halvparten i Galioten ”Den flyvende Engel” og ligeledes Halvparten af en Jagt kaldet ”De 4 Brødre” samt et Hus i Klitmøller, saa man maa formode, at Jens Erichsen har drevet Handel paa Norge.

For at faa et Indblik i et Borgerhjem i Thisted paa denne Tid skal følgende Uddrag efter Skiftet anføres:

I Vesterstuen fandtes 1 Dragkiste, oven paa hvilken der stod et lille blaamalet Skab af Fyr, 1 lille jernbeslaet Skrin samt et Klædeskab og 1 lille Skrin. I Storstuen stod et ovalt Slagbord, 6 Ryslæderstole, 1 Stenbord (formodentlig Flisebord), 2 Spejle med sorte Rammer, endvidere noteredes her 2 Par Gardiner. I Dagligstuen var der et firkantet Bord, 7 Stole, 2 Spindstole, 1 Seng, 1 Foldseug, 1 Stueur, 1 Jernkakkellovn med Messingbækken, 1 Spejl og 3 Par Gardiner. Af Sengetøj noteredes 6 Bolsterdyner, 3 Olmerdugsdyner, 5 Olmerdugs- og 5 Bolster-Hovedpuder. I Køkken og Kælder fandtes bl.a. Tinfade, Kedler, Tintallerkener, 3 Krus med Tinlaag,

⁵ Ludvig Lem, Byfoged 1716-1733.

⁶ Jacob Stub, Byskriver 1721-1734.

Lysestager, Strygejern, Sengebækken, Fyrfad af Kobber o. s. v. I Bryggerset saas 1 liden Bryggerkedel, 1 Brændevinskedel med Hat, Piber og Tønde li Grue”, 4 Kar, 1 Kerne, 1 Saae, 6 Ankere til Brændevin o. s. v. Af Besætning fandtes 2 Heste, 5 Køer, 2 Kalve og 6 Faar. Paa Kornloftet 200 Tdr. Havre og 200 Tdr. Byg. I Kramboden saas Klædevarer, Traad, Bændler, Knapper, Pontoppidans Forklaring, 11 Evangelie Bøger, 5 Katekismus, ”11 abcdr”, Papir o. m. m.

Af Boets øvrige Indhold kan anføres 6 Sølv kander, 1 Krus med Sølvlaag, 1 liden Sølvtumling, og dets Beholdning udgjorde 1880 Rdl. 3 M. 5 Sk. ”Gaarden, som Enkemanden iboede, er beliggende imellem Torsten Andersens Hus og Ejendom paa vestre, Gyden og Chresten Lamborgs paa østre, Byens Gade paa Syndre og bag Gyden paa nordre Siden ligesom det nu forefindes, item det Ladehus som staar ved Bækken, østen for lille Torv mellem Enkemandens Krambodhus paa den ene og Jesper Feldbereders Lade og Kiersten Arons Hus paa den anden Side.”

At udrede Gaardens Beliggenhed er ikke lykkedes; men den maa have ligget ved det nuværende Nytorvs østre Side.

I det følgende skal fremdrages, hvorledes Livet kom til at forme sig for Jens Ericsons og Kirsten Langgaards yngste Barn Anne Leonora. Som anført er hun født 1728. Ved Skiftet efter Moderen fik hun tillagt i Mødreneary 156. Rdl. 4 Mk. 4 Sk. Antagelig har hun været i Huset hos Faderen indtil hun indgaar i Ægteskab med Byfoged Peter Lybecher⁷); de blev viiede 13. Decbr. 1757, og hun har altsaa da været 29 Aar. Ved denne Lejlighed blev ”En hjertelig Gratulation ærbødigt insinueret af det Velædle Brude-Par Ærbødigste og høystforbundne Tienere, Peder Hammer”. ”Gratulationen” er en poetisk Filosoferen over Livets Omskiftelser. Af det lange Digt skal anføres følgende:

”Vor brave Lübecher til Dato har fundet,
At Sorrow og Glæde tilsammen er bundet.
Hans Weye har været til dette Minut
Snart lystig og lige, snart bøse og trut.

Fryd fik han i Mandommens Dage at skue
med Anna hans første priisværdige Frue,
Da Himlen ved Hende Hr. Lübecher gav
I Haanden Lyksaligheds blomstrende Stav.

Men som han just tænkte paa Roser at trine,
Omvendtes hans Glæde til Sorrow og Pine.
Da kjæreste Mage ved Døden fik Bud,
at fare fra hannem til Himmelens Gud.

⁷ Cancelliraad, senere Kommerceraad, tidligere Landfiskal i Aalborg Stift Peter Lybecher fik 21. April 1742 Bestalling som Byfoged i Thisted og var fra 11. Septbr. 1747 tillige Byskriver. Han var Søn af Herredsfoged i Fjends-Nørlyng Herreder, Buchart Lybecher og Anna Sophie Cathinka Jandix. Lybecher blev 10. Decbr. 1738 i Thisted gift med Anne Margrethe Blomberg, der døde 6. Oktbr. 1754. I dette Ægteskab var der 2 Sønner, af hvilke Johan Ludvig Lybecher, født 2. Febr. 1743, blev Amtmand i Hjørring og bekendt som landøkonomisk Forfatter. Ved Skiftet efter Moderen 30. Juni 1755 blev der tillagt hver af Sønnerne 500 Rdl.

Men som nu at Glæde og Sorrig den bøse
Som Skildvagt hinanden de gjerne afløse,
Saa har det behaget den himmelske Gud
Nu atter at skjænke vor Brudgom en Brud.

Saa ser vi da Lystigheds Solen oprinder,
For ædle Lybecher da Sorgen bortsvinder.
En Anna Gud sender til Brudgommens Fryd,
Som ligner den første i Sæder og Dyd.

En Jomfru, som alle i Thisted vel skatter,
Jeg mener Jens Ericens eneste Datter,
Som huslig Handtering til Prikke forstaar,
Jeg derfor nu idet Velsignelse spaar.

Hvor kan jeg da andet end frydefuld være
Og hundred ønsker til Dennem frembære,
At Enigheds Fader og Kjærligheds Aand
Vil naadigst stadfæste det Ægteskabs Baand.

I dette Ægteskab blev en Datter, Anna Kirstine, født 1758, døbt 5. Oktbr., men Ægteskabet blev ikke af nogen lang Varighed, idet Lybecher døde faa Aar efter; han blev begravet 22. April 1763. Kort efter stiftede Enken sammen med sin Fader, Jens Ericen, et Legat for fattige i Thisted. Fundatsen er dateret 13. August 1763.

Nu hensad hun i en Aarrække som Enke i sin Gaard paa den daværende Vestergade, nuværende Ejendom Nr. 1 paa Store Torv, idet erindres, at der ved det nuværende Raadhus' Opførelse 1853 blev taget et Stykke fra Kirkegaarden, saa Raadhuset ligger paa den gamle Kirkegaard, og derved blev et Stykke af Vestergade lagt til Torvet. Gaarden var firelænget, og Forhuset havde Kvist og var tækket med Tegl. Den staar iøvrigt næsten uforandret den Dag i Dag (Isenkræmmer Sørensens Forretning).

Men saa kom der en Bejler, og det var den "velædle og velbyrdige Landsdommer i Nørre Jylland", Rasmus de Steensen⁸), senere Justitsraad. Brylluppet stod 31. Oktbr. 1770, og d. 3. Juli 1771 blev de Steensen Byfoged i Thisted og Herredsfoged i Hillerslev-Hundborg Herreder. I dette hendes 2. Ægteskab er der ingen Børn. Byfoged

Steensen døde 1789 af "en epidemisk Svaghed, som videre havde udbredt sig i same Huus og fandtes paa nogle andre Steder i Byen i same Tid, formodentlig den saakaldte Febris putrida". Han blev begravet d. 10. Novbr. og hans Lig hensat i Kirken.

Nu stiftede Anna Leonora igen et Legat, Fru Steensens Legat, men om det kan der ikke findes Oplysninger; det ser ud til, at det er forsvundet; det var 1871 paa 60 Rdl.

Efter at Datteren Ane Kierstine d. 13. Maj 1791. var blevet gift med Købmand Julius Brinch i Aalborg, sad hun for 2. Gang Enke i sin Gaard paa Vestergade. Selvfølgelig indtog hun en fremtrædende Plads blandt Byens faa Honoratiores. I en Vedføjelse i Kirkebogen staar: "Hun skal have været eneste Frue i Thisted, da Amtmanden var ugift (Hauch)⁹)".

Gaarden bestod af fire Længer, nemlig Forhuset til Gaden, 1 Sidehus til Gyden (Raadhusstræde), 1 Lade sammenbygget med Sidehuset og 1 Tørvehus paa Gaardspladsen. Som det dengang var Tilfældet ved de fleste Gaarde i Thisted, dreves der ogsaa Landbrug. Justitsraadinden havde saaledes en Have ved Fjorden samt 10 Tdr. Sædeland fordelt paa 4 Steder paa Byens Mark. Ved Skøde af 18. Juni 1803 overdrog hun til Thisted Bys Raadstue "den Haugeplads, som ligger Vesten for, hvor den gamle Raadhus har staaet". Det maa være et Jordstykke paa modsat Side af Vestergade mellem Kirkegaarden og det gamle Raadhus, nu en Del af Store Torv.

Den 16. Februar 1814 døde hun i en Alder af 86 Aar, og efter Skiftet af samme Dato beløb Boets Beholdning sig til 14,151 Rdl 5 Mk., som deltes saaledes, at hendes Dattersøn og eneste Arving fik den ene Halvdel, medens den anden indgik i Overformynderiet for Thisted By. Denne Dattersøn var Peter Rasmus Brinch, Søn af hendes ovennævnte Datter Anna Kirstine; han var født i Aalborg 1792; en Tilføjelse i Kirkebogen oplyser: "Hun efterlod sig store Midler, som siden smeltede sammen i Familiens Hænder (Brinch)."

Men i lange Tider, helt til den nærmeste Nutid, mindedes Thisted By om den gamle Justitsraadinde, idet den nuværende Skovgades ældste Benævnelse var Fruens Bakke.

(Historisk Årbog for Thisted amt 1942, side 261-271)

⁸ Han var Søn af Steen Jørgensen til Avnsbjerg (g. m. Marie Kathrine Balslev), og altsaa Broder til Steen de Steensen til Avnsbjerg, efter hvem St. St. Blicher blev opkaldt. En tredje Broder var den preussiske General Georg Christoffer Steensen.

⁹ Barthold Hauch var Amtmand 1780-1793.